

Seznam příloh

Příloha A – Subjektivní pojetí začínající učitelky na 1. stupni základní školy

Příloha B – Dotazník

Příloha A - Subjektivní pojetí začínající učitelky (autorky) na 1. stupni základní školy

Psal se rok 2018 a ve mně dozrála myšlenka, podat si přihlášku na vysokou školu. Své první přijímací řízení, v 18 letech, jsem tehdy nezvládla. Začala jsem trénovat na hudební nástroj, aniž bych si nastudovala podmínky přijetí na VŠ. Nakonec bylo přijímací řízení bez hudebního nástroje a za mnohem jiných podmínek, než to první. Ale hraní na klavír jsem zužitkovala později na vysoké škole. Také obor Učitelství 1. stupně základní školy se nedal studovat kombinovaně. Dlouho jsem otálela se studiem.

Částečně jsem se na přijímací řízení připravovala a na vysokou školu dostala s odřenými ušima. Řekla jsem si, že když mě přijmou, budu si ihned hledat práci učitelky. Začal školní rok 2019/2020. První ročník jsem ještě studovala ve starém zaměstnání a na jaře jsem rozeslala dva životopisy s žádostí o pracovní místo. Vyhrála škola mé dcery, Tyršova základní a mateřské školy na Praze 5 – Jinonicích, kam jsem nastoupila do 1. ročníku, k malým dětem. Byla jsem plná nadšení.

V květnu proběhla první schůzka s rodiči dětí 1. třídy základní školy, která i přes mé obavy dopadla na výbornou. Můj pocit před nastoupenou třídou rodičů Vám ale neumím popsat. Trásla se mi kolena, potili se mi ruce, nějakou představu jsem měla, co bych jim měla říct, ale připadala jsem si jako, kdybych nebyla dostatečně vzdělaná pro výkon těchto úkonů. A to jsem skutečně byla. Tady byla na místě pomoc tandemové učitelky a vychovatelky, které mi kostru dotazů a informací pomohly připravit. Přípravný týden mě seznámily s kolegy, a protože jsem komunikativní typ, s některými jsem si padla ihned do oka.

Uvádějící učitelkou mi byla kolegyně ze stejného ročníku, o 20 let starší než jsem byla já. Výhodou pro mě bylo, že jsem spoustu učitelů znala alespoň od vidění. Jako začínající učitel jsem měla trému, ale předčilo ji moje očekávání. Sledovat vývoj prvňáčka je něco neskutečného, i když mi učivo přišlo nudné a dlouho se opakující. Děti jsem si oťukávala, dělala si poznámky o rodičích a jejich přístupu ke svým ratolestem. Mojí upřímností a naivitou jsem svoje karty odkryla ihned v začátcích. Nejdůležitější bylo a je, i po letech, aby

rodiče opravdu věděli, jaké dítě mají doma, protože často rodiče nepřijímají děti takové, jaké jsou. První třída byla plná malých i velkých chyb, ale nic zásadního, co bych nezvládla. Dnes již mohu říci, že učivo jsem měla diferenciovat, udělat ho složitější, pro rychlejší děti, najít jiné a složitější příklady a materiály. Někdy bylo práce více a zůstávala jsem v zaměstnání déle, ale když studujete a současně pracujete, je nemožné se věnovat oběma věcem naplno. Moje příprava nebyla dokonalá a už se těším, až za dva roky budu dělat reparát a budu tuto skutečnost moci změnit.

Řešila jsem jiné provozní věci např. že mi paní ředitelka neuznala ani třetinu odpracovaných let, tudíž jsem po třidvaceti odpracovaných letech začala téměř od nuly. Musela jsme si nechat druhou práci, abychom mohly s dcerou zůstat bydlet v Praze. Nebo jedni rodiče si vybrali jinou školu pro své dítě, začali dítě vzdělávat doma. Státní systém ZŠ se jim nelíbil. Já jsem o sobě zapochybovala. Dalším šokem pro mě byla sociálně slabší rodina, kdy dítě nechodilo v době covidu do školy. Dlouho jsem váhala, jestli chlapce ze sociálně slabší rodiny nevrátím do MŠ, ale s maminkou byla velmi těžká komunikace. Nakonec jsme díky ní musela nechat chlapce propadnout. Velmi hořká zkušenost na začátečníka. Až později se ukázalo, že jsem udělala dobře. Sice jsem již měla jeden rok studia za sebou, ale o komunikaci s rodiči bylo na studiích velmi málo zmínek. Také jak reagovat na inspekci a hospitaci ředitele, jak se vyznat v zákonech, v případě s kým se poradit. Já jsem po hospitaci paní ředitelky dostala výtku za nesmazanou tabuli. Nebo jak na administrativu, klidně bych jeden seminář na vysoké škole vedla o školních dokumentech a formulářích.

Zlom přišel, až když se objevil opět covid. Příprava se ze dne na den stala rozdílnou, ale snažila jsem se od prvního dne vysílat online dětem domů. Už to nebyly přípravy na hodinu, ale přípravy k obrazovce, přípravy k samostudiu a zpětné vazby. Nosila jsme si svůj počítač do školy (nikdo se nezajímal, že technika ve škole není připravená na online vyučování). Nechtěla jsem zůstat doma, i když jsem tam nechávala své dítě, které prožívalo další rok asocializace. Přišlo mi to vůči rodičům nevhodné, neprofesionální. Rodiče se se mnou seznámili opravdu důkladně. Na druhé straně počítače seděli tatínkové a maminky a poslouchali každé vaše slovo. Děti jsem si rozdělovala do tří skupin a učila tři stejné hodiny po sobě. Nejhorším problémem bylo psaní a to se na plno projevilo až ve třetí třídě. Obrovská zkušenost, rozházený rok na malé momenty ve třídě a velké úseky, které děti strávily doma.

Napsala jsem svoje první vysvědčení a užila si svoje první prázdniny, i když jsem si musela nadpracovat dny strávené na vysoké škole. S uvádějící učitelky a mě se staly přítelkyně.

Pomoc uvádějícího učitele jsem si představovala ale jinou formou. Paní učitelka již byla ve věku a nechtěla nové a jiné věci. Častokrát jsme využívala rad jiných kantorů. Mnohokrát jsem žádala, jestli by se nemohla na moji hodinu přijít podívat, nahlédnout mi do sešitů, jestli plníme nastavený ŠVP a jestli děti studují v nějakém standartu. Nestalo se tak.

Druhý rok měl probíhat v klidnějším tempu, jen mě zaskočilo, že nemůžeme mít stejnou třídu, alespoň dva roky po sobě. Starší kolegyně si prosadili svou, oni to tak léta již mají a tak to funguje. Nová výzdoba, nový kolotoč. Administrativa mi šla mnohem lépe, i když to co děláte jen jednou v roce, snadno zapomenete. Děti se do školy těšily, my jsme si nacvičili společně divadlo na Vánoce a covid opět zakázal účast rodičů na školním představení. Děti se deficit z prvního ročníku snažily dohnat a vše se nám dařilo, než přišla válka na Ukrajině. Do třídy se nám dostaly děti, které byly vystresované, nešťastné, neuměly jazyk. Jelikož jsme dobrý kolektiv, přijali jsme je, a když byla na konci ŠVP, již byli našimi kamarády.

U mě, jako začínajícího učitele, který vstupoval do praxe po dvaceti jedna letech od poslední matematiky a českého jazyka, byl i tento ročník jako nový. Cítila jsem se pořád jako začínající učitel, protože tandemový učitel se mi změnil, změnila se nám osobnostně i třída. Stále mi trvalo spoustu hodin příprava, nyní mi přibyla práce s dětmi s OMJ. Rodiče mě podporovali nebo alespoň, pokud byly stížnosti, nijak se ke mně nedostaly. Ve třídě jsem již měla 8 cizojazyčných dětí. Druhý rok se mi podařila udělat celoškolní soutěž, protože jak se nosily roušky, děti nepoznávaly učitelský sbor.

Třetí třída již nevyžadovala tolik času na přípravu, začal jsem se v tomto ohledu zlepšovat, ale začaly se projevovat u dětí různé vzdělávací problémy. Někdo se nemohl naučit násobilku, několik dětí neumělo psát, někomu šlo špatně čtení, někomu cvičení, ale navzájem jsme se podporovali. Poprvé jsem poslala několik dětí do PPP, z různých důvodů. Práce se mi navršovala o různé přípravy a péči o děti se SVP a k tomu musím připočítat děti rychlé, že vlastně nemáte čas na děti, které zvládají standartním tempem. Na asistenta pedagoga nemáte nárok, protože nikdo neodpovídá stupni 2. a více. Ve třídě jsem v tu dobu měla 29 dětí a 2 s paragrafem 38. Z toho 8 cizojazyčných a 5 s papírem s PPP. Prostě jsem si začala říkat, jestli se nevrátit učit na Moravu, kde je ještě demografický vývoj zaostalý a budu mít pár českých dětí a budu si moci vyzkoušet svoji představu výuky, kterou si v hlavě nesu od dívčích let. Třetí ročník jsme ukončili krásným divadlem na Zahradní slavnosti, rodiče mi poděkovali a já už jsem věděla, že s nimi půjdu dále, až do pátého ročníku. Nejhorší je, když si musíte vydělávat ještě druhým povoláním a studujete k tomu, rapidní

nedostatek času. Čas a zvonění je nepřítel učitele. Na vysoké škole se rozhodlo, že přece jenom budeme součástí portfoliové zkoušky. Dlouho jsme s kolegy z vysoké školy tuto skutečnost nemohli přijmout a možná právě proto jsem si vybrala toto téma diplomové práce.

Jsem ve svém IV. ročníku na ZŠ a v V. ročníku na VŠ. Rodičům jsem musela, kvůli jejich připomínkám, že více studuji, než učím vysvětlit, že budu státnicovat tento rok, aby to se mnou měli trpělivost.

Cítím se být stále začátečníkem. Každý ročník je pro mě nový, děti dospívají, mění se jejich chování, náplň učiva si musím stále osvěžovat, mnohdy se ji naučit. Dostala jsem také jinou časovou dotaci rozvrhu, vyučuji praktické činnosti na druhém stupni. Odebrali mi tvořivé činnosti u mě ve třídě, což jsme nemohla dlouho přijmout. Přicházejí jiné, nové okolnosti třídy. Chování dětí, puberta, kázeňské přestupky. Začínám si všímat na škole více věcí, známe se již dobře navzájem a mohu i s kolegy diskutovat. Občas si již někdo přijde pro radu i ke mně. Podruhé mě zklamalo vedení školy, v době kdy byla stávka učitelů. Zeptala jsme se na časové rozmezí příchodu do práce a otázka se jim zdála asi moc divná, tak ji vytáhly ve sborovně. Dlouho mě to mrzelo, že jsme dospělí lidé a pokud se jim něco nezdá, neobráti se na mě, ale mluví o mě beze mě. Nůžky ve vědomostech dětí ve třídě se rozevírají, protože přibývají pravidla českého pravopisu a cizojazyčné děti nabírají skluz. Nemohu nepoznamenat větu své kolegyně, která by se na vysoké škole měla často opakovat, „nemůžeš všechny naučit všechno perfektně a to si často připomínej“.

S přibývajícím časem blíže ke státnicím nejsem schopná jet na 100 % ani v jednom případě. Některé předměty na vysoké škole bych posunula do dřívějších ročníků, i s ohledem na to, pokud student kombinovaného učiva chce ihned učit. Je to nepopsaná tabule hlavně tehdy, pokud se stává začínajícím učitelem v pozdějším věku. A to čekají přijímačky i moji dceru. Nemůžu říci, že bych měla menší elán, ale nyní mi přijde, že bych měla třídě věnovat ještě větší část svého času, hlavně co se týká kázeňských přestupků. Častokrát je pomoc pomalejším dětem jen ve formě přidání drahocenného času.

Co bylo mými největšími strašáky? Třeba, že učím špatně, nedávám dětem dostatečné množství informací, správnou formou. Že na úkor pomalých dětí ty chytřejší zaostávají, a že s jiným učitelem by třeba dosahovaly lepších výsledků.

Čeho jsem se nebála? Co si o mě kdo myslí. Víím, že je to věkem, ale třeba i ta komunikace s rodiči se mi nezdá nyní tak náročná. Je to přece moje povolání a já ho dělám nejlépe, jak

dovedu. Také se nikomu nepletu do jeho povolání, není to moje starost. Nastavení hranice s rodiči, kam až mohou, vyslechnutí citlivějších maminek (i když často říkám, že by měly mít doma, pole a dobytek a nebyl by čas řešit spoustu věcí, které dělají z dětí nesamostatné jedince a tím jim ovlivní celý život), také rodiče často zapojovat do aktivit třídy a nebát se říci i negativní postoj. Mnohdy to pomůže.

Čím mě učení naplňuje? Stále je to stejná věc, pozorovat vývoj dětí, jejich schopnost a chuť do učení, jak si dokáží poradit a vyžrát, také jak Vás mají rády nebo naopak, umí říct svůj názor i na moje činy. Jakou mi dávají zpětnou vazbu a přináší samy nové a chytré podněty do výuky.

Co mě může odradit? Demografický vývoj a inkluze. Jsou to dvě nejnáročnější věci, se kterými se zatím neumím popasovat. Stále v tom nejsem tak dobrá, jak bych potřebovala. Mojí první vysokou školou je speciální pedagogika, takže velmi tíhnu k tomu, abych slabší jedince zvedla nahoru. Málo je to naopak, abych dostatečně podporovala děti, které chtějí kromě základního učiva i jiné podněty. Tady se může stát, že i přesto, že jsem organizačně zdatná, tak výuka tak velkého a různorodého kolektivu mi pomůže k odchodu.

Omlouvám se za žoviálnost textu, ale napsala jsem ráda o své zkušenosti tak, jak mi slova přicházela z mozku do prstů. Jistě jsem si nevzpomněla na všechno, co jsem tady chtěla říci, ale nechme začínající učitele býti začínajícím učitelem po dobu prvního stupně vzdělávací soustavy, protože já jsem toho důkazem, že každá třída nabízí něco nového a nečekaného. Možná alespoň pro ty, kteří současně studují.

Příloha B - Dotazník

Milí respondenti,

předem vám děkuji za vyplnění dotazníku. Jedná se o 10 uzavřených a 3 otevřené otázky, zaměřených na začínajícího učitele. Dotazník vám zabere cca 5-10 minut.

S pozdravem

Lenka Staníková, studentka Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

1. Jste muž/žena?

- Žena
- Muž

2. Jaký je Váš současný vztah k učitelské profesi?

- učitelské povolání vykonávám se zaujetím
- učitelské povolání vykonávám se zaujetím, ale uvažuji o změně
- učitelské povolání vykonávám se zaujetím, ale mrzí mě neuznání společnosti
- učitelství chápu jako zaměstnání
- uvažuji o změně povolání
- z počátku velké nadšení teď už odpadlo
- snažím se, ale mnohé mě odrazuje
- baví mě, ale jestli chaos ve školství bude pokračovat, odejdu
- odcházím ze školství
- Jiné:

3. Co Vás při nástupu do školy příjemně překvapilo?

- dobrý učitelský kolektiv (atmosféra ve škole, vzájemná úcta a pomoc apod.)
- materiální vybavení školy (učebnice, kabinety, tělocvičny, učební pomůcky atd.)
- nízký počet žáků ve třídách

- velký zájem žáků o můj předmět
- demokratické jednání vedení školy
- upřímnost a srdečnost mladších žáků
- nemusím předkládat přípravy (moje plná zodpovědnost)
- dobré znalosti žáků
- dobrý přístup některých rodičů
- zájem o moje "nástupní problémy", snaha pomoci
- učím jen předměty mé aprobace
- absolutní volnost ve výuce
- učitelský sbor je mladý
- snaha několika kolegů o netradiční přístupy
- možnost ubytování v místě školy
- prostředí, do něhož je škola zařazena
- nic mě příjemně nepřekvapilo
- Jiné:

4. Co Vás při nástupu do školy zklamalo?

- materiální vybavení školy
- neukázněné chování, agrese žáků, množství přestupků
- nezájem žáků o školu a učení
- špatná organizace práce ve škole
- rodiče podceňují práci učitele
- nedobré vztahy mezi učiteli
- jednou týdně mám vysilující dozory
- školník, uklízečky
- starší kolegové nejsou ochotni změnit přístup k žákům
- nízká úroveň znalostí žáků
- nízký nástupní plat
- intriky, pomluvy
- musím učit předměty, které nemám v aprobaci

- škola musí suplovat práci rodičů, kteří nemají zájem o své děti
- v praxi lze uplatnit jen část poznatků ze školy, špatná příprava fakulty
- nemám uvádějícího učitele
- vysoký počet žáků ve třídách
- množství úkolů, kterými jsem byl jako provázející učitel pověřen
- neschopné vedení školy
- nedostatečná příprava na řešení konfliktů se žáky a rodiči
- složení sboru, vysoký věk kolegů
- nevhodný vnitřní řád školy
- vztahy mezi žáky

5. Kdo Vám poskytl (poskytuje) ve škole pomoc?

- kolega/kolegyně stejné aprobace
- vedení školy
- věkem blízká kolegyně/kolega
- pokud si o to požádám, většina kolegů
- všichni členové učitelského sboru
- uvádějící učitel/ka
- učitelka z jiné školy
- mé dotazy jsou hodnoceny jako neschopnost
- nikdo
- Jiné:

6. Zhodnotil (nebo hodnotí) někdo z vedení školy Vaši pedagogickou činnost a jak?

- ředitel školy hodnotí mou činnost kladně
- ředitel školy hodnotí mou činnost kladně, dostal/a jsem finanční odměnu
- vedení školy mou činnost nezhodnotilo slovně, ale dostal/a jsem finanční odměnu
- vedení mou činnost zhodnotilo – není uvedeno jak
- nikdo z vedení školy zatím mou činnost nezhodnotil

- Jiné:

7. Setkal/a jste se s nějakou další odezvou na vaši pedagogickou činnost? Byla přízniví nebo nepříznivá?

- setkal/a jsem se s příznivým hodnocením od rodičů
- setkal/a jsem se s příznivým hodnocením od rodičů i žáků
- setkal/a jsem se s příznivým hodnocením od žáků
- setkal/a jsem se s příznivým hodnocením od rodičů, žáků i kolegů
- setkal/a jsem se s příznivým hodnocením od rodičů i kolegů
- setkala jsem se s příznivým hodnocením ze strany kolegů
- setkal/a jsem se s příznivým hodnocením od žáků, ale nepříznivým od kolegů
- setkal/a jsem se s příznivým hodnocením od žáků, ale nepříznivým od rodičů
- setkal/a jsem se s nepříznivým hodnocením ze strany kolegů
- setkal/a jsem se s nepříznivým hodnocením ze strany rodičů

8. Jak hodnotíte svou pedagogickou činnost vy sám/a?

- kladně, jsem zcela spokojen
- snad je dobrá (snažím se)
- myslím, že není nejhorší (průměrná)
- kladně, ale vím o řadě nedostatků
- jsem si vědom/a svých nedostatků
- mám řadu nedostatků a mezer, příprava na fakultě byla nedostatečná
- nemám problémy odborné, ale metodické
- hledám vlastní cesty a přístupy
- nevím, nemohu to objektivně ohodnotit
- Jiné:

9. Kolik jste absolvoval/a hospitací během svých začátků?

- 1 hospitace za dobu pedagogické praxe
- 2 hospitace za dobu pedagogické praxe
- 3 hospitace za dobu pedagogické praxe
- 4 hospitace za dobu pedagogické praxe
- 5 hospitace za dobu pedagogické praxe
- Žádná
- Jiná:

10. Kdo u Vás hospitoval?

- vedení školy
- inspektoři
- kolegové stejné aprobace
- vedoucí předmětových komisí
- posluchači učitelských fakult
- uvádějící učitelé
- lektori

1. Měli jste k dispozici uvádějícího učitele při svém vstupu do učitelské profese nebo Vám pomohl někdo jiný? Byli jste spokojeni?

2. Jaké výzvy považujete za největší ve vašem učebním prostředí? Připravilo Vás na ně studium na vysoké škole?

3. Jak se podílíte na profesním rozvoji? Co by vám nejvíce pomohlo?